

АЦСНЫ

Ацәхтәкәә	Идырым
Излашәартакәоу	Ашыакәауаа рнырпәагатә минакәа, атанкнырпәага-минакәа, напылакапартә арткәацгакәа, игәгәтажъуи имткәацызи анырпәагатәкәеи
Ишәартоу адгъыл азеипш ақәзара	Аминакәа ирыцоуп 2 km ² ркынза адгъыл; аиҕагыларатә араион аҕы ицоу аминакәа рзы адырратаракәа ыкам
Аминацыхра 2006 шықәса азы	Аминакәа рыкнытә зынза ирыцкыз адгъыл ақәзара: 2.01 km ² (2005: 2.56 km ²) Аиҕагыларатә азна акны: 0 (2005: 0)
2006 шықәсазы аминакәеи ицымжәаз арткәацгакәеи рыкнытә аахақәа зауз	Зынза: 1ихәу (2005: <i>ицымжәаз арткәацгакәа рыкнытә аахақәа зауз – 15-оык</i>)
Аминакәеи ицымжәаз арткәацгакәеи рыкнытә аахақәа зауз рзеипш хыцхызара	533
2006 шықәсазы ацхыраара атаразы атагылазаашья	Псахрада ишыказ иаанхсит
2006 шықәсазы аус парала аиқәршәара	Жларбжьаратәи: \$3,100,477/€2,467,944 (2005: \$3,253,162) Амилаттәи: адырратара икам
2006 шықәса лацара-мза аахыс атагылазаашья ихадароу аеадсахракәа	Апснытәи иофициалтәу ахәынтқарратә чынуаи Урыстәылатәи бжьаказәацәеи 2006-тәи шықәса цхынгәы-мзазы (иуул) Кәыдрьтәи аохаа аҕы аминакәа рхархәаразы ахарара рыдырцеит акыртуа бцьармчкәа. 2006-тәи шықәса рашәара-мзазы (иун) Ацсны адырратара канәеит аурыс бжьаказәа аиҕагыларатә зона акнытә иалгазар Қырттәылси иарси рхәааҕы аминакәа рышьтапара ишазхиоу. The HALO Trust аминацхратә усурақәа рымәацгаразы афинанстә-уадаәрақәа рыман, уи иахыркьаны аусурақәа реицахара 20 процент ркынза иназит, аха 2007-тәи шықәса цхынгәы-мзазы HALO иамаз апрорграмма аиқәршәара хартәаахсит. Аминатә шәартадара-рцаратә программа иалганы ихдыркәшеит 2006 шықәсазы. Аахақәа зауз рхыцхызара акырза сицахсит.

Аминакәа рхархәаразы аполитика

Еидгылоу Амилаткәа р-Организация (ООН) иалоу иарбанзаалакгы ахәынтқаррак Ацсны ахыцшырма макьаназы иазханамтазацт.¹ СССР ианхыбгала ашытахь, 1992-1993 шықәскәа рзы Қырттәылси Ацсынтәылси реибашьраан аоганкгы рхы ирацәаны иадырхәон аминакәа. Аиҕахысра аанкыларазы ирыбжьарцаз Аиқәшахатра напы аҕабын 1994 шықәсазы, аха имачу аидысларақәа уи аахыс уажәы-уажәы сиҕацәырцлалойт.

Ацсны ахыцшырма иахызхарымцо иахыркьаны иара задгылом Оттаватәи Аконвенция, ишдыру сицш, уи адкыларазы зышшо иазхацоу хәынтқарракәа рымацара роуп, аха уи аамтазгы аминакәа рхархәара мап ацәкразы Ацсны хатәгәацхарала

¹ Ацсны Ареспублика Иазхацам Ажәларкәа р-Хеилак иалоуп. Ацсны ахыцшырма рылахәан 1990 ашықәскәа ралагамтазы.

акаггы рыланамхәсит.² Иофициалтәу хасқәа аминақәа рхархәара ашәарта-ду ишацу аилкаара шрымоу акырынтә ажәала ирхәахьан, аха иара убас ақәлао инырцәагатә, сибашьратә матәарны ишазхарцо ргәаанагараггы еилыкка изныкымкәан иаадырцшхьсит. 2007-тәи шықәсазы Адәныкатәи Аминистрра ахатарнак Landmine Monitor адырра ритеит аминақәа рхархәаразы Ацсынтәылаггы мап ацәкра ишазхиоу, аха уи Қырттәыла Оттаватәи а-Конвенция инадгылалак ашьтахь ауп алшара аиураны ианыкало, насггы Ацсны ишамеибашьуа иахьану атынчратә сикәшахатра дарси-дарси ианрыбжьарцалак ашьтахь.³

Икам дырратарак ианакәзаалак ахаан Ацсны аминақәа цьара икарцон хәа, мамзарггы икацаны хәаанхыцка иртиуан хәа, аха усизггы арратә-бцьармчқәа аминақәа нкыланы ахархәаразы итәахны ирымоуп.⁴ Ацсны адырратара канацом урт рхыцхьазарси рыхкқәеи зейцпроу. Урыстәылатәи атынчратә бжьаказәацәа рынцьныртә рыр-хәтақәаггы ирымазар калоит убас ашьакауаа рнырцәагатә минақәа.

Ахархәара

2007-тәи ашықәс мшацы-мзасы (апрель) Атәылахьчара Аминистр ихатыцуао Landmine Monitor адырра злеитаз ала, 1993 рзы аибашьра ианкыланы икалсеижьтәи Ацсны абцьармчқәа аминақәа зынза рхы иадырхәомызт хәа.⁵ Аха уаанза, егьырт иофициалтәу ахасқәа такцхықәрала ирылархәахьан ацсуа бцьармчқәа рхы ишадырхәало ашьакауаа рнырцәагатә минақәа, иаххәап сырцштәыс, 2002-тәи шықәсазы иказ ахтысқәа раан.⁶

Икам дырратарак ацсуа бцьармчқәа 2006-тәи шықәсазы, мамзарггы 2007-тәи шықәса алагамтазы аминақәа рхы иадырхәон хәа, аха 2006-тәи шықәса рашәара мзасы (иун) Ацсны Апрезидент Багацшь Сергей аиәагыларатә зона акныгә Урыстәылатәи абжьаказәацәа рымчқәа иалыргар, Ацсни Қырттәылеи рхәаасы аминақәа рхархәара хымцада ишыкало атәы рылеихәсит.⁷ Ашьакауаа рнырцәагатә Минақәа р-Хархәара Мап Ацәкразы Жәларбжьаратәи Цысра ус сипш икоу камларц Апрезидент иахь ашәкәы аарышьтит, аминақәа сыц рхархәара ашәарта шырнато

² Ацсуеи Ақыртуеи официалтә хасқәа аминашьтацарақәа ирықәзбит 1997 рзы. Женева ситадыршыцны бцара-мзасы (ноиабр) 17 инаркны 19 рзынза имәапысуаз аицәәжәарақәа рыхәтәантәи ашәкәасы, а-10-тәи апункт иахәон: “Аганқәа ирықәзбоит ацәгәоурақәа, аминашьтацара зхы иазырхәо абцьар зку агәыцқәа, атагылазаапшыа сипәазтәуо, ауаапсыра ршәартадара иапырхагоу, ситапыз ауаа рыхынхәра иалзмышро, ООН и абжьаказәацәеи, жәларбжьаратәи ахесилакқәеи русура сипзыркьо”

³ Максим Гәынцья, Ацсны Адәныкатәи Аусқәа а-Министр ихатыцуао икнытә Е-mail, рашәара-мза (иун) 11, 2007.

⁴ Аполковник Гарри Кәпалба, Ацсны Атәылахьчара а-Министр иеңәәжәара, Акәа, мшацы-мза (апрель) 12, 2007.

⁵ Уахәацш хыхь, мшацы-мза (апрель) 12, 2007.

⁶ Уахәацш Landmine Monitor Report 2004, ад. 1180.

⁷ Ацсны Апрезидент Багацшь ипресс-конференциясы иазгәситәит аурыс бжьаказәацәа рыссахра шамуоз, ақыртуа ган уи азы икарцо ақәагәгәарақәа ианакәмп, Ацсны аицәәжәарақәа мап шрыщәнакуа. Иара ихәсит: “Агәра шәсыргоит, ахәаа зеггы аминақәа рыла иоычәахит жәларбжьаратәи ацкарақәа инарықәршәаны” www.regnum.ru. Даәа иофициалтәу хасык, Апрезидент ихатарнак Кристиан Бжьаниа уи шықәиргәгәсит ситах. Аминақәа мап рыцәкразы Ацсуа Комитет акнытә Е-mail, цхынгәы-мза (иул) 4, 2006; уахәацш иара убас; “No alternative to Russian peacekeepers in Abkhazia (Sergey Bagarsh),” Civil Georgia, рашәара-мза (иун) 22, 2006, www.caucas.com, иапхьан лацара-мза (май) 8, 2007; “Ацсны Қырттәыла иаднагаләит иалнахырц аурыс бжьаказәацәа, мамзарггы аминақәа зпоу ахәаакәа,” рашәара-мза (иун) 21, 2006, <http://lenta.ru>, лацара-мза (май) 8, 2007; “Хара хпшала иахьчәит ххыпшымра: аздаарақәа Ацсны Апрезидент итакқәа,” VPKNews, www.vpk-news.ru, иапхьан лацара-мза (май) 8, 2007.

атәы зхәоз.⁸ Апсны иамоуп аминакәа рыщәаразы адца анагзара чыдала иазхиоу ар-хәтәкәа.⁹

Кәыдрьтәи аохаа

Кәыдрьтәи аохаа – ари Апсны сиха идуу азиас апста-тшәа ауп, ишынсибакә Апснытәи амчракәа ирыщанакуа икам. Апсны мап ацәнакуамызт аохаа аоадатәи агәахакны аминакәа рхы ишадьрхәоз 2002-тәи шыкәсазы, Урыстәылеи дарси рхәаа иацәыхарамкәа.¹⁰ Landmine Monitor иофициалтәу ахаәкәа адырра злартаз ала, ачечентәи айбашьцәси ақыртуа ар хәтәкәси такцхыкәра рыдуп анаостәи 2005-тәи шыкәсазы аохаа аоадатәи аганаәсы.¹¹ Дәса шьоукуы, иофициалтәу хәкәак адырра карцит 2005-тәи 2006-тәи шыкәсқәа рзы Апсны аминакәа рхы ишадьрхәоз.¹²

Қырттәыла иадгылаз атыпантәи абцъартә сибашьратә гәыцқәа аохаа аоадатәи аган 1994-тәи шыкәса аахыс ишыртауу амчра азыруан. Аха, 2006-тәи шыкәса цхынгәы (иуул) мзасы икалаз аймак иахыркәаны, атыпантәи агәыцқәа рацхыагылаоы абцъаршьтацара мап ианацәикуы, Қырттәылатәи ашәартадаратә ар-мчқәа аохаа италаны, аоадатәи аган акны рхатә мчра ситашьақәдыргылт цхынгәы-мза анцәамтазы. Ускантәи амтазы ирацәаны икан адырратарақәа сисагылаз атыпантәи агәыцқәси Қырттәыла абцъар мчқәси аохаа аоадатәи аганаәсы нак-аак рхы ишадьрхәоз аминакәа. Еилкаамызт, иарбан мина хыкқәа зызбахә рхәоз, ашьакауаа рнырцәагақәа ракәзу ракәымзу, Landmine Monitor урт адырратарақәа неишья ахыкаммыз азы иагьызханацәомызт, иагьызцнаргоммызт.

Урыстәылатәи абжьаказәоцәа апсуаи ақыртцәси рыбжьара ибганы икоу ацха аоадахьшәа, ақыртуатә шыхәратә блок-пост азааигәара аминашьтацаразы атакцхыкәра рыдырцон ақыртуатә архәтәкәа.¹³ Иофициалтәу апсуа хәкәа иара убас ақыртцәа ахарара рыдырцит аохаа аоадахьтәи аганаәсы амәакәси ацхәкәси аминакәа рыщәаразы.¹⁴ Дара излашьақәдыргәгәо ала, ақыртуатә ар-мчқәа рхы иадьрхәоит сицыхны аминатә шьяцхәкәси аминацхыгатә маругәа русура ирхыркәаны (адетонация иахыркәаны) иткәацуа амина чыдакәси.¹⁵

Дырратарақәак рыла, ибцъартәу сибашьратә гәыцқәа рхатарнацәкәак ари аиәагыллара аан аминакәа шышьтарцоз дара иахацжәсит хәа.¹⁶

⁸ ICBL, “ICBL Urges Abkhazia not to lay new mines,” (Аминакәа мап рыщәаразы Жәларбжьаратәи а-Комитет ажәа аларгалоит аминакәа Апсны рышьтамщаразы) www.icbl.org, цхынгәы-мза (иуул) 11, 2006.

⁹ Landmine Monitor Report 2005, ад. 933.

¹⁰ Апсны Атәылахьчара а-Министр ихатыпуао аинрал-лейтенант Ан. Заицев иецәажәара, иара убас Атәылахьчара а-Министр ихатыпуао аполковник Гарри Кәпалба, Акәа, лацара-мза (май) 24, 2005.

¹¹ Аполковник Хәта Кәрт-оғлы иецәажәара, Атәылахьчара а-Министрра, Акәа, мшацы-мза (апрель) 12, 2007.

¹² Уахәапш Landmine Monitor Report 2005, ад. 933; Landmine Monitor Report 2006, ад. 1128.

¹³ “Қырттәыла ирцырхагоуп Кәыдрьтәи аохаа аоадараәсы агәатаракәа,” нанхәа (август) 11, 2006, www.peacekeeper.ru, иацхьан рашәара-мза (иуул) 15, 2007; “Қырттәыла рыр Кәыдрьтәи аохаәсы рыказаара,” нанхәа (август) 15, 2006, <http://en.rian.ru>, иацхьан лацара-мза (май) 8, 2007; “Кәыдрьтәи аохаа афангомқәа: Аахыц-Кавказ аәы иацырхагада аурыс бжьаказәоцәа,” Rosisyskaya Gazeta, #4145, нанхәа (август) 16, 2006, www.rg.ru, иацхьан лацара-мза (май) 8, 2007.

¹⁴ Аполковник Хәта Кәрт-оғлы иецәажәара, Атәылахьчара а-Министрра, Акәа, мшацы-мза (апрель) 12, 2007; “Апсны Қырттәыла Кәыдрьтәи аохааәсы аминакәа шытанацоит хәа иақәзбит,” Interfax (Sukhum), нанхәа (август) 29, 2006, <http://kodori-gorge-news.newslib.com>, иацхьан лацара-мза (май) 8, 2007.

¹⁵ “Апсны Қырттәыла Кәыдрьтәи аохааәсы аминакәа шытанацоит хәа иақәзбит,” Interfax (Sukhum), нанхәа (август) 29, 2006, <http://kodori-gorge-news.newslib.com>, иацхьан лацара-мза (май) 8, 2007; уахәапш иара убас Аминатә Монитор ари атыжкымта Қырттәыла иазку ахы.

¹⁶ Кәыдрьтәи аохаәсы атагылазаашья” Rustavi, цхынгәы-мза (иуул) 26, 2006, <http://www.rustavi2.com>, иацхьан лацара-мза (май) 8, 2007; “Атыпантәи ауаапсыра абцъар зку агәыцқәа бцъардартәусит,” цхынгәы-мза (иуул) 26, 2006, Rustavi, иацхьан лацара-мза (май) 8.

Аминакәеи аидысларақәа раахыс инхаз ишәартоу аткәацгатә матәаркәеи рпроблема

17

Қырттәылыи хазы ситашыакәгылаз Ацснытәи ареспубликеи рыбжьара ицысыз айбашыра аан аминакәеи арткәацгатә матәаркәеи рыла Ацсны сиуеицшыи атыцдгылыкәа акыр иамеханакны икалсит.¹⁸ Айбашыратә фронт асцитнахит Амшын Еикәа ага иаваршәны Акәанза, Гәымста азиас иахыкны аоадахыи, шыхала Егры азиас акынза, ихәатәуп, “аминакәа ари ацәахәа иакәршәаны зехынцъара рхы ишадырхәоз, азкәа ркәарақәа инадкыланы, ақытанхамоазы реиха ичашәыз адгылыкәа рыкны.”¹⁹

1999-2000 шыкәсқәа рзы HALO Trust имоацнагаз азеицш тцаарақәа излаадырцшыз, 18 километр цшыыркыи ркынза адгыыл тыцкәа реи ирыцан аминакәеи арткәацгатә матәаркәеи. 2005-тәи шыкәсазы HALO Trust Галтәи араиони Гәымста азиас аладатәи ацстеи “аминакәа рыкнытә ирыцкьоуп” хәа ирыланахәсит.²⁰ 2007 шыкәса рашәара мзазы, дара ргәаанагарала, Кәыдрытәи аохааи Акәа иахыацанакәа араиони рыкны ицкьамкәа, аминакәа рыцацаны иаанханы икоуп 2 километр цшыыркца ркынза адгыылтә тыцкәа. Аминакәа рыцацара Ацсны икамызт аамтак иалагзаны, системак аманы, ишаакәшәоз итарцон азы HALO имоацырго атагылазаашыа атцаареи ацхратә усуракәеи ицегыи ирыцырцоит, атәыла зегыи аминакәа рыкнытә ирыцкьоуп хәа ирылархәаанза.

Аминакәа рнаосангыи айбашыра ашытахь адгыыл ицаны иаанханы икоуп илеины имткәацыз ацъацханы матәахәкәа, аха икоуп ацъацханы матәахәкәа ус икажыны иахыкәцызгыи, урт реицш арткәацгақәа аарцшын Кәыдрытәи аохааи, Акәеи, иара убас Очамчыратәи араион асгыи. Ирымцыхыашәон напылакацаратә арткәацгақәагыи.

The HALO Trust изларцхыазо ала, жәа-шыкәса рыонуцкала агуманитартә минацыхрақәа рышытахь ауаажәлар рыбзазаракны, рынхамоаеы аминакәа ирпырхагахо икам. Ишәартоу хәа ирыцхыазо атыц адгылыкәа ашыхаракноуп инханы иахыкьоу. Ари атагылазаашыа иацырхагоуп атыцантәи аскономика, сицнаркьоит атуристцәа рныкәарақәа. Иаххәап, реиха ишәартоу тыц дгылыны ицхыазоуп ақыта Коман акәша-мыкәша. Ари ақыта Акәа 12 километр иацәыхароуп, есышыкәса арака иатаалоит зыкьобыла ақырсиантә динхатаоцәа.²¹

Аминакәа рацыхразы ауснагзатәкәа.

Ацсны икам аминакәа рацыхра аус зхахыи изго атыцантәи хеидкылакгыи. 1999 шыкәсазы The HALO Trust сиенакааз Аминакәа рацыхразы Акацатәкәа р-Ацсуа Центр ауп уажәазы иаеу адырратарақәа реизгареи, ауснагзатәкәа планла рышытыхреи оперативла рымоацгареи.²² Икоу адыррала, уи а-Центр аус аусит Қырттәыла аихабыреи Ацснытәи амчрақәеи рыерымаданы.

Аминакәа рацыхразы акацатәкәа стратегиатә планла рышытыхра

The HALO Trust имоацырго ауснагзатәкәа есышыкәса заа планла ишытырхәсит. 2007-тәи шыкәсазы планла иарбан ауснагзатәкәа ргырак ишырылго, уи ашытахь

¹⁷ Уаха дасакы иарбамзар, ари ахы иаагоуп Landmine Monitor аццарақәа Метриу Ховелл итаккәа, Британиа дуза, иара убас Девид МакМахон, HALO, Акәа, цхынгыи (иуул) 2, 2007; лацара (май) 18, 2007.

¹⁸ Уахәацш Landmine Mine Monitor Report 2006, ад. 1129.

¹⁹ Уахәацш Landmine Mine Monitor Report 2005, ад. 933-934.

²⁰ Уахәацш Landmine Mine Monitor Report 2006, ад. 1129.

²¹ HALO, “Ацсны апрограма анагзашыа аххәаа,” мшапы-мза (апрель) 2007, ад. 4.

²² Уахәацш Landmine Mine Monitor Report 2006, ад. 1129.

атагылазаашы ацпаарси мац-сач инхаз аминакәси рыцыхра мацара ракәын 2008-тәи шықәсазы иаанхараны иказ. Иаалыркьаны, Қырттәылеи Ацсынтәылеи реизыказаашыкәа тышәынтәалахар, насгы ецтацыз ауаа рырхынхәразы атагылазаашы маншәалахар, аминацхратә усуракәа хымцада имоацгатәхоит иахьа шәартада неишыа ахьыкам араионкәа рәгы.

The HALO Trust ишаанацхауала, рхеилак аусушыа изныкымкәа игәатан 2006-тәи шықәсеи 2007-тәи ашықәс алагамтази. Агәатаракәа ирылахәын ахеилак адиректор, ахеилак Кавказтәи акәша, Еиду Америкатәи Аштаткәа р-Хәынтқарратә Департамент аусзуоцәси.

Анхамоа ацташыкәагыларси асеицыхрси рахь аминакәа рацыхразы акацатәкәа рыларцәара

HALO иаанацхаусит, ахеилак ООН-тәи Афатә азы Адунеизегьтәи а-Программа ишацхрауа, World Vision имоапырго “Афатәкәа Аусуразы” хәа изыхьзу уи иатәу апрограма даргы ишадгылауа, рыхәтаа шалоу. HALO идрыцкьаз адгьылкәа рыкны анхацәа уажәы иадрыхәсит ачаи. 2006-тәи шықәсазы Галтәи Очамчыратәи араионкәа рсы идрыцкьаз адгьыл икәаарыхәан 3,500-оык ауаапсыра.

Аминацыхратә усуракәа

Уаанзагы еицш ацыхәтәантәи ашықәсгы агуманитартә минацыхракәа бжеихан имоапыргоз The HALO Trust акәын, аусуразы дара ирыдыркылеит 250-оык атыцантәи аспециалистпәа.²³ Ихәыцшым Ахәынтқарракәа Рсидгыла (СНГ) рыбжьаказаоцәа иацхрауасит Еидгылоу Амилацкәа (ООН) агәатаоцәа р-Миссиа, урт рхәарала имоапыргоит аминацыхратә усуракәа, идырткәацуеит ицымжәаз арткәацгакәа.²⁴

Аххәаа зыкәацпо ашықәс аонуцкала HALO инанагзон аминакәа зцоу атыц-дгьылкәа ртехникатә тцаара, уи хькәкысгы иамаз – урт рхәаакәа сиха ииашаны реилкаарси напыла аминацыхратә усуракәа рымоацгарси ракәын. Убас, 2006-тәи ашықәс азы HALO Trust Акәа азааигәара икоу адинхацаоцәа хьцхьазара рацәала изтауа ақыта Коман апка амоа аваракәа ашәартаратә дыргақәа иадырсит (амаркировка азыруит).

Напыла аминацыхракәа Ацсны иаанхоит HALO азы хадара зырто усутәны. Акәылзы зкәршоу автомашынакәа 2006-тәи шықәсазы рхы иадырхәон напылацыхратә усуракәа раан ацхьрааразы. Аха 2007-тәи ашықәс инаркны иахьтыцшьхәроу азы напыла мацара иасуп аминакәа рыцыхратә усура, аминакәа ацхьоцәа рхьцхьазара инагоуп 290-оык акынза. HALO аусуцәа аус русит инеицынкылланы жәохә-жәохә мшы, убриакарагы цсшьара мшкәаны ирымоуп. Ари асистема рхы иадырхәоит 2005-тәи шықәса аахьс, ицхьазоуп сиха лцшәа бзиа змоу системаны.

HALO тагалани азыни рзы, амш баапцкәа ирхьыркьаны аминацыхра аналымшо аамтазы, иасуп арткәацгатә матәаркәа рацыхра: урт цыржәоит иара уа иахьырцшааз атыц асы. Аминацыхоцәа абри аамта иалагзаны аус рузом, арткәацгатә матәаркәа рацыхьоцәа ракәзар, урт хә-гәыцк рыла ресошаны, Ацсны алада иахьацанакуа зехәынцъара реахьырыгзоит.²⁵

Ахеилак аусутәкәа зеггы моацнагоит “The HALO Trust р-Глобалтә адкарақәа” инарыкәршәаны. Абжьаацны, идрыцкьаз атыц-дгьыл ес-метр цыцхьаза цшьынтә ецтагәартоит. 2006-07-тәи шықәсқәа раан ахеилак уаанза аминакәа ахьыцырхкәаз атыц-дгьылкәа уажәтәи рхархәашыа атцаара моацнамгазит.

²³ HALO, “Ацсны Апрограма анагзашыа аххәаа,” мшапы-мза (апрель) 2007, ад. 2.

²⁴ Красная Звезда, “аинрал-майор Сергей Чабан иецәажәара аурыс бжьаказаоцәа рконтингент акомандакацао,” WPS (Moscow), цхьынгәы-мза (июли) 7, 2006.

²⁵ HALO, “Ацсны Апрограма анагзашыа аххәаа,” мшапы-мза (апрель) 2007, р. 6.

Аминацыхрси арткәацгатә матәаркәси рацыхра

2006-тәи шықәсазы апрограма царала аиқәршәара изыщшыз ацкыс еицахсит, аха усизгы аминацыхратә уснагзатәкәа аплан инакәршәаны ишырәыц ирәын.

Мчыбжькәак, цхынгәы мзасы, Кәыдрьтәи аохааеы аусура еицкәсит, мзызе иамазгы ақыртцәа рыр хәтакәа аохаа аоадахьтәи асапә иахбалалаз ауп, насгы ацсуеи ақыртуси аганкәа рыбжьара аизыказаашькәа реахьдырцәгыз азы. The HALO Trust 2006-тәи шықәсазы аиәагыларакәа ахыкәаз араионкәа рыкны аминацыхратә усуракәа моацнагомьт.

2006-тәи шықәсазы The HALO Trust иарыцкәсит 2.01 цшыркца километр адгьыл, иацыхын 644 ашькаауаа нзырцәо аминакәа, 25 атанкнырцәагатә минакәа, 759 цыра иткәауа аматәаркәа. Идрыцкәаз атыц-дгьылкәа ирхыцхьазаланы иарбоуп ара Адунсизсегьтәи афатә азы апрограма апроскт “Афатә Аусуразы” хәа изыхьыз ацхыраара атаразы идрыцкәаз 1.12 цшыркца километр атыц-дгьылкәа.

Ихәатәуп, HALO атыцкәа итцааны ишәартам хәа иазырыцхьаз адгьыл ашәкәы ишанырымцало.

2006-тәи шықәса рацхьатәи хә-мзы рыонуткала аурыс бжьаказаоцәа рсапиортә ар хәта ишцааны иацырхит о-минаки цшы-цыраки артиллериатә цьацханкәа.²⁶

2007-тәи шықәса жьырныхәа-мза (ианвар) инаркны мшацы-мзанза (апрель), HALO излаанацхауала, аминакәа рыкнытә ирыцкәан 478,638 цшыркца метр адгьыл. Кәыдрьтәи аохааи, Акәа ахыхь ашьхарси рәы инарыгзон аминацыхратә усуракәа. Цхынгәы-мзасы ахеилак аиоуит аусура анагзаразы афинанскәа иахәтаз зеггы хартәаны. 2002-тәи инаркны 2006-тәи ашықәскәа рзы HALO иарыцкәсит 8.5 цшыркца километр инрсиханы, 2004-тәи шықәса инаркны аусура амехак акырза иаццаны.

Ацсны аминацыхратә усуракәа 2002-2006 рзы

Ашықәс	Аминакәа зцырхыз адгьыл (km²)
2002	0.86
2003	0.78
2004	2.31
2005	2.56
2006	2.01
Зеггы	8.52

Инарыгзаз атцаракәа рышьтахь ишәартам хәа иазырыцхьаз адгьыл закароу азы дырратарак ыкам.

Аминашәартаразы арцара²⁷

Аминакәа ршәартаразы Ацсны ауаажәлар рырцаратә программа HALO хнаркәшахьан 2006-тәи шықәсазы, идрыцкәаз атыц-дгьылкәа рхы иадырхәаларц ауаацсыра рытаразы ацеремониакәа аламцакәа. Ауаацсыра ашәартадара дырцаразы ирымаз агәыцкәа атыцантәи амчракәа рхатарнакцәа ирыцны ажәлари дарси

²⁶ Краснаиа Звезда, “аинрал-маиор Сергей Чабан иецәажәара аурыс бжьаказаоцәа рконтингент акомандакацәа,” WPS (Moscow), цхынгәы-мза (иуул) 7, 2006.

²⁷ HALO, “Humanitarian Mine-Action in Abkhazia, Georgia, Programme Update,” Торнхилл, мшацы-мза (апрель) 2007; Метиу Ховелл икнытә е-mail, HALO, цхынгәы (иуул) 2 2007; уахәацц Landmine Monitor 2006, ад. 1132.

сиқәшәон, ирзеитархәон ирусушәаз, иддырбон идрыцкәаз адгьылкәа рыхсаалакәа. Уи ашьтахь идрыцкәаз атыц-дгьылкәа шыапыла иакәшон, игәартон, рнапкәа апарыоуан адгьыл ирыцкәаны ишпыртоу шыакәзырцәғәоз ашәыкәкәа. 2007-тәи ашыкәс мшацы-мза азы ирыцкәаны ақытанхамәаҕы ахархәаразы ауаажәлар ирхынхәны ирытан 30 инреиханы аминакәа зцаз атыц-дгьылкәа.

Арт ашыкәсқәа рыонуцкала, 1999-тәи инаркны 2006-тәи акынза HALO аминакәа ршәартаразы ацара иахдырсит 183163-оык ауаацсыра. Арцагатә матәахәкәа ирызшан астудентцәеи арцаоцәеи ухәа, убас егыртгы. Ауаацсыра аминакәа ршәартара дырпаразы The HALO Trust агәыпкәа ирымоуп аминакәа ирхапжәаз ауаа рсиакәа, ихартәау адырратарақәа, урт ашәыкәкәа зегьы Апсны Агәбзиарахьчара а-Министрра ирытоуп.

Аминакәа рыкнытә аахақәа зауз ауаа

2006-тәи шыкәсазы арратә мацзура иахысуаз азәык Кәыдрьтәи аохааҕы амина дахапжәсит. 2005-тәи ашыкәс иаҕаурцшуозар (ускан аминакәа ирхапжәаз – 15-оык, урт рахьынтә 3-оык шыын, 12-оык ааха гәғәкәа роуит) ари ахыцхәазара акырза сицахсит. 2005-тәи ашыкәс азы иахапжәкәаз рхыцхәазара зырацәаз оба-хца хтыс иахьыкалаз аахақәа зауз рацәаоын азоуп (хтыск аан уа аахақәа роуит бжьоык, дасацъара – хә-оык).²⁸

Апсны иахьа иамам зхатабзиара хартәау адырратарақәа сизызгои имоакәзцои системак. The HALO Trust рсиакәа рыкны иарбоуп 1992-тәи инаркны 2006-тәи акынза ашыкәсқәа рзы аминакәеи арткәацгақәеи ирхапжәаз 683-оык рзы адырратарақәа, урт рахьтә 150-оык шыын, 533-оык ахәрақәа роуит. Арт адырратарақәагьы хартаам.²⁹

Агәабзиарахьчара а-Министрра ишаанацхауала, Апсны иахьа 8000-оык ркынза рылшарақәа сицахсит, ихымхәацәаны икалеит. “Инва-Содействие” Ассоциация (АИС) сизыргейт 1998-тәи шыкәса аахыс аус здырулоз 3186-оык зылшара сицаххаз ахымхәацәа.³⁰

Аахақәа зауз рыцхьыраара

Зылшара сицаххаз ауаа, айбашьра аахыс адгьыл ицаны инхаз аминакәа рыкнытә аахақәа заузгы уахь иналацаны, рмедикатә хәышәтәра ухәа, социалла рыцхьыраара изуалу хәа икоу Агәабзиарахьчара а-Министрра ауп. Аха уи ирнаҕо ацхьыраара иазхоуп хәа иазуцхәазаратәи икам. Официалла ирылахәоуп физикатә ситашьакәгыларә зтахны икоу ауаацсыра рхыцхәазара – 600-оык ркынза.³¹

2006-тәи шыкәсазы ООН агәатаоцәа р-Миссия (UNOMIG) ацхьыраарала ситашьакәдыргьыланы икалеит жәларбжьаратәи афондкәа рхарцъла Апснытәи хәышәтәыртақәак.³² Жәларбжьартәи Ацъар Кацшь а-Комитет (МККК) ахирургиятә матәахәла сиқәнаршәсит Акәатәи ареспубликатә хәышәтәыртеи, Агәзератәи агоспитали Ткәарчалтәи ахәышәтәыртеи.³³ Жларбжьаратәи Ацъар Кацшь а-Комитет ацхьыраарала Гагратәи ортопедиятә центр изтахны икоу ауаацсыра арсабилитация рзыруейт, сиқәдыршәоит ацхьыраагзатә матәахәкәа рыла.

²⁸ Аахақәа зауз рзы HALO рдырратара иаалырцшит Елена Кувичко, АИС, Акәа, рашәара-мза (иун) 11, 2007; уахәацш Landmine Monitor 2006, ад. 1133.

²⁹ уахәацш хьыхь; иара убас Landmine Monitor 2006, ад. 1133.

³⁰ Елена Кувичко лыкнытә E-mail, АИС, Акәа, рашәара-мза (иун), 14 2007.

³¹ уахәацш Landmine Monitor Report 2006, ад. 1133.

³² ООН Аҕиара Апрограма, “Апсны Агуманитартәеи Арсабилитациятәеи Ацхьыраара Апрограма, 2006,” мшацы-мза (апрель) 2006, р. 9, www.undp.org.ge, иапхьан рашәара-мза (иун) 21, 2007.

³³ ICRC, “Facts and Figures-Georgia October to December 2006,” цхынцкәын-мза (декабр) 31 2006, www.icrc.org, иапхьан рашәара-мза (иун) 21, 2007.

Ацентр аусуразы атакцхыкәра МККК акнытә имырщакцәакәан ииасуеит Агәабзиара аминистрраһы: 2007-тәи ашыкәс инаркны ацентр аусузоцәа руалафахәы роуеит аминисттра абиуцет акнытә, 2008-тәи ашыкәс инаркны ахәаанырцә иаахәаны матәахәлагы ацентр аусура сикәнаршәо иалагоит аминистрра. 2006-тәи ашыкәс азы Гагратәи ацентр 316-оык рымац ауит, урт реихараоык айбашыра ашытахь инхаз аминакәси арткәацгакәси рыкнытә аахақәа зауз роуп. Ирзычапан 70 протез, урт рыкнытә 45 – аминакәа рыкнытә аахақәа зауз рзы. 2007-тәи жьырныхәа-мза инаркны лацара-мзанза (май) ацентр акны 91-ык рымац руит, ичапан 22 ипротез, урт рыкнытә 15 – аминакәа ирхацжәаз рзы акәын. 1995-тәи ашыкәс аахыс Гагратәи ацентр ашәкәы итароит 756-оык апациентцәа, (уи ахыцхызара акнытә 206-оык аминакәа рыкнытә аахақәа зауз роуп). МККК иара убас Гал еиҕыркааит ортопедиагә казарта хәычык, уи 2007-тәи ашыкәс азы Галтәи ахәышәтәырта иартсит.³⁴

2007-тәи ашыкәс азы АИС русуцәа рхыцхызара инаргеит 30-оык ркынза, ирыцнацеит социалтә, психологиатә, аиуристтә цхыраара атаразы ирымаз рпрограмакәа, иара убас ацхыраагзатә матәахәкәа рыла ауаа реиқәршәара. Иазгәатоуп урт амаәахәкәа рхархәаразы зылшара аакыскыа сицакхаз ауаа ишыртаху асазыкацаратә сааткәа.

“Зегы Еицшкәам – Зегы Еикароу” АИС апроект Апсны цшы-районк реы асеминаркәси атренеингкәси рымоацгара иазкуп, хысгы иамоуп ацараиура ауаа зегы, зылшара сицакхазгы уахь иналатаны, ишыртахә ирзыманшәалахаларц.³⁵

Психологиатә реабилитация а-Центр 2003-тәи шыкәса аахыс 24-оык аминакәа рыкнытә аахақәа зауз ахәычкәа аус рыдулоит. Уаанзагы сицш, 2006-2007-тәи ашыкәсқәа рзгы UNICEF, иара убас The HALO Trust рыцхыраарала арт ахәычкәа рзы еиҕкаан ацхынтә цшыарақәа.³⁶

Зылшара сицакхаз ауаа рзимнкәа рыхьчаразы Азакәан апроект лацара-мза 2007 рзгы макыана ирызрыдрымкылакәа икоуп. Уи зыхкыо хәа икоу – ахәынтқарра макыана харцыла иахызышштнамхзәа ауп. Зылшара сицакхаз ауаа рускәа рзы а-Координациатә совет 2007 рзы ситашыкәгылт, уи алахәлаоцәа ирыцлеит хыцхызарала, зылшара сицакхаз рхеилак ҕыцкәа хца рыла: Гәылрыцшынтә, Очамчырынтә, Галынтә.³⁷

Финансла ацхыраара

2006-тәи ашыкәс азы Апсны аминакәа рацыхразы жларбжыратәи дотациякәа рзеицш аицца иназеит \$3,100,477 (€2,467,944) ркынза.³⁸ Урт зыбзоурахаз адунси цшы-тәылаки Еврокомиссии роуп. 2005-тәи ашыкәс иаҕаурцшуозар уи мацк еицәхсит, ускан жәларбжыратәи ацхыраара о-тәылак рыкнытә иназон \$3,253,162 ркынза. 2006-тәи ашыкәс азы адонорцәа:

- ЕС: €500,000 (\$628,150) аминацыхреи аркәацгакәа рацыхреи рзы;³⁹

³⁴ МККК Арсабилитация азы Аррегионалтә Програмакәа рнапхгаоы Дидиен Рек икнытә E-mail, Қарт, рашәара-мза (иун) 13, 2007.

³⁵ Елена Кувичко лыкнытә E-mail, АИС, Акәа, рашәара-мза (иун), 14 2007.

³⁶ UNICEF, “Humanitarian Action-Georgian Conflict Zones: Abkhazia and South Ossetia,” арыцхә иарбазам 2007; Аида Ладариа лыҕеңәажәара, Акәатәи Аҕар Рыоны адиректор ихатыпуао Акәа, рашәара-мза (иун) 15, 2007.

³⁷ Елена Кувичко лыкнытә E-mail, АИС, Акәа, рашәара-мза (иун), 16 2007.

³⁸ уахәацш Landmine Monitor Report 2006, ад. 1132. ацара ацсахразы 2006-тәи шыкәсазы акурс: €1 = US\$1.2563. US Federal Reserve, “Ацарацсахразы акурсқәа рсия (ашыкәстәи),” жьырныхәа-мза (ианвар) 3, 2007.

³⁹ “Еврокомиссия абиуцет, 19 02 04, Ашыкауаа рнырцәагатә минакәа рацыхразы акацатәкәа

- Нидерланды: €85,425 (\$107,319) аминацыхратә усурәкәа рзы;⁴⁰
- Словения: SIT4 миллионк (\$20,800) аминацыхреи анапхгара аиқәршәарей рзы;⁴¹
- Идуззоу Британия: £120,000 (\$221,208) аминацыхратә усурәкәа рзы;⁴²
- Америка Еидгылоу Аштатқәа: \$2,123,000 аминатә проблема ацыхразы.⁴³

ауаажәлар рылархәра. Ашыкәс аплан, 2006,” Version 15/13/2006; ихартәау адырратарәкәа адигалейт Ентони Гууз де Харвен, ЕС, цхынгәы-мза (июл) 23, 2007; Роберт Лиделл икнытә е-mail, Аэкономикей, Аполитикей, Апрессей р-Сектор ахада, Еврокомиссиятәи Қырттәылан аделегация, цхынгәы-мза (июл) 11, 2007.

⁴⁰ Vincent van Zeijst икнытә Е-mail, Экспорт Аполитика ахылашпразы Акәша аиҳабы ихатышуао, Адәныкатәи Аусқәа р-Министрра, цхынгәы-мза (июл) 11, 2007.

⁴¹ Irena Gorsic лыкнытә Е-mail, Абжыгао, Адәныкатәи Аусқәа р-Министрра, хәажәкыра-мза (март) 16, 2007. ацара ацсахразы акурс, 2006: SIT1 = US\$0.0052. US Federal Reserve, “Ацарацсахразы акурсқәа рсия (ашыкәс азы),” жьырныхәа-мза (январ) 3, 2007. Иарбоу ацара Қырттәыла идәыкәпоуп Ацсны рхархәаразы.

⁴² Andy Willson лыкнытә Е-mail, Program Officer, Department for International Development, 23 February 2007. ацара ацсахразы акурс 2006: £1 = US\$1.8434. US Federal Reserve, “List of Exchange Rates (Annual),” жьырныхәа-мза (январ) 3, 2007.

⁴³ Америкатәи Еиду Аштатқәа Ахәынтдепартамент, “Аконгресс абиуцет рышыкәргәгәара, FY 2008,” ад. 100. Қырттәыла ацыхрааразы ажәахә асы (2007) иахәоит абас: “ацыхраара рызуын уаха иртахқәам арткәацгакәа рацыхразы,” аха арт ацарақәа рызбара иадхәаланы иказароуп Ацсынгы аминакәа рыпыхразы аусутәкәа. US Department of State, “Қырттәыла: ашәартадара ацыхраара”, <http://www.state.gov>, иацхьан рашәара-мзазы (июн) 24, 2007.